

LỊCH SỬ
các
học thuyết
chính trị
TRÊN THẾ GIỚI

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA THÔNG TIN

LỊCH SỬ
CÁC HỌC THUYẾT
CHÍNH TRỊ TRÊN THẾ GIỚI

Người dịch: LƯU KIẾM THANH
PHẠM HỒNG THÁI

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - THÔNG TIN
HÀ - NỘI 2001

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

“Lịch sử các học thuyết chính trị trên thế giới” do nhiều học giả nổi tiếng Liên bang Nga biên soạn. Sách do Nhà xuất bản “Đại học” Matxcova in và đã được đông đảo độc giả thuộc giới nghiên cứu, học sinh đại học trong và ngoài nước đánh giá cao. Năm 1993, Nhà xuất bản chính trị Quốc gia - Sự thật in tiếng Việt theo bản dịch tiếng Việt của khoa Luật Trường Đại học Quốc gia Hà Nội.

Đây là một cuốn sách có nhiều giá trị, giới thiệu khái quát lịch sử và nội dung cơ bản nhất các học thuyết chính trị của nhân loại từ cổ đại tới hiện đại.

Nhằm đáp ứng nhu cầu nghiên cứu và học tập của đông đảo bạn đọc, đặc biệt bạn đọc ở các trường cao đẳng, đại học, các viện nghiên cứu v.v..., được sự đồng ý của dịch giả chúng tôi xin tái bản bộ sách này với nhiều sửa chữa và bổ sung.

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HÓA - THÔNG TIN

LỜI NÓI ĐẦU

1. Chủ nghĩa Mác-Lênin với ý nghĩa của các tư tưởng và học thuyết chính trị trong sự phát triển xã hội. Những nhiệm vụ của chương trình học.

Lịch sử các học thuyết chính trị chiếm một vị trí quan trọng trong hệ thống các môn khoa học xã hội. Nó là lịch sử quá trình đang tiến triển nhằm nhận thức các hình thái chính trị của đời sống xã hội. Hệ tư tưởng chính trị gắn bó mật thiết với sự tồn tại của xã hội và nhà nước có giai cấp bởi vì nó phản ánh trước hết mối quan hệ giữa các giai cấp, đảng phái, các nhóm xã hội với chế độ nhà nước.

Quan điểm duy vật lịch sử - phát minh vĩ đại của C.Mác và Ph.Ăngghen đã trao cho chúng ta chiếc chìa khóa để giải thích những nguyên nhân phát sinh và phát triển các học thuyết chính trị. Đồng thời, nó là cơ sở khoa học để đánh giá một cách đúng đắn ý nghĩa của các học thuyết chính trị trong cuộc đấu tranh giai cấp, trong sự phát triển xã hội và nhà nước.

Cùng với việc phát hiện ra rằng sự phát sinh và phát triển của các tư tưởng và học thuyết chính trị cuối cùng được quy định bởi chế độ kinh tế trong

xã hội có giai cấp, sự tồn tại xã hội mà các tư tưởng và học thuyết đó phản ánh, chủ nghĩa Mác-Lênin đã giáng cho các quan điểm duy tâm một đòn chí mạng.

Người ta thấy các học thuyết chính trị thể hiện cô đọng lợi ích kinh tế của giai cấp này hoặc giai cấp khác. Những lợi ích kinh tế ấy của các giai cấp cần có quyền lực chính trị bảo vệ và vì vậy, nó thúc đẩy các giai cấp này phải nghiên cứu và chứng minh những tư tưởng chính trị của mình. Nhưng lợi ích kinh tế của các giai cấp lại khác nhau, vì thế này sinh cuộc đấu tranh giai cấp quyết liệt. Thông qua việc phản ánh cuộc đấu tranh giai cấp và thể hiện một cách khai quát những lợi ích kinh tế và chính trị chủ yếu của giai cấp này hoặc giai cấp khác, các học thuyết chính trị tự nó có tác dụng ngược trở lại đối với việc phát triển kinh tế, giữ vai trò quan trọng trong sự phát triển xã hội.

Ý nghĩa của các tư tưởng chính trị có thể khác nhau. Chúng có thể đóng vai trò tiêu cực, phản động hay tích cực, cách mạng trong sự phát triển xã hội tùy thuộc vào việc nó phản ánh lợi ích của giai cấp nào trong giai đoạn phát triển nhất định của xã hội. Những tư tưởng chính trị phục vụ các lực lượng lối thời trong xã hội, bảo vệ chế độ kinh tế - xã hội và kiến trúc thương tầng chính trị của chế độ đang suy tàn, có tác dụng cản trở sự phát triển của xã hội và vì vậy chúng là những tư tưởng phản động.

Những tư tưởng và những quan điểm chính trị mới, tiến bộ phục vụ lợi ích của các lực lượng tiên

tiến trong xã hội, phản ánh những lợi ích của các giai cấp tiến bộ trong xã hội, đã nảy sinh trên cơ sở những nhiệm vụ đã chín muồi nhằm phát triển đời sống vật chất của xã hội. Những tư tưởng và học thuyết ấy tạo điều kiện xóa bỏ chế độ chính trị - xã hội cũ và sản sinh, củng cố chế độ chính trị - xã hội mới.

Cũng như các tư tưởng xã hội khác, những tư tưởng và học thuyết chính trị tiến bộ xuất hiện và phát triển trong cuộc đấu tranh với các học thuyết cũ, phản động. V.I.Lênin đã chỉ rõ rằng "Lịch sử tư tưởng chính là lịch sử của quá trình thay thế của tư tưởng, do đó là lịch sử đấu tranh tư tưởng"¹. Sau khi ra đời, các học thuyết tiến bộ trở thành tài sản của quần chúng nhân dân, động viên, tổ chức quần chúng đấu tranh chống lại các lực lượng cũ lỗi thời trong xã hội. Vai trò tổ chức của các tư tưởng và học thuyết chính trị đặc biệt lớn trong thời gian diễn ra các cuộc cách mạng xã hội. Trong những hoàn cảnh ấy, những tư tưởng và học thuyết tiên tiến kêu gọi quần chúng lao động đoàn kết và phát động họ tham gia cuộc đấu tranh vì một chính quyền cách mạng mới mà nhiệm vụ chính của nó là xóa bỏ - dưới hình thức này hoặc hình thức khác - các mối quan hệ sản xuất đã lỗi thời, làm cho chúng phù hợp với tính chất và trình độ phát triển của lực lượng sản xuất.

1. V.I.Lênin: Toàn tập, tiếng Việt. Nhà xuất bản Tiến bộ, Mát-xcơ-va, 1980. t 25.tr 131.

Những tư tưởng mác-xít - Lê-nin-nít về nhà nước và pháp luật xã hội chủ nghĩa có sức cải biến cách mạng to lớn nhất.

Như trên đã nhận xét, mỗi giai cấp đều đưa ra những học thuyết chính trị của mình, nhưng những học thuyết và tư tưởng thống trị trong mỗi xã hội là những tư tưởng và học thuyết chính trị và kinh tế của giai cấp thống trị.

Nhưng ngay cả những giai cấp không giữ địa vị thống trị trong xã hội cũng đưa ra những tư tưởng và học thuyết chính trị của mình để bảo vệ và chứng minh cho đòi hỏi thống trị về kinh tế và xã hội của các giai cấp ấy; họ đòi phải thúc đẩy quá trình làm tan rã những điều kiện sống vật chất cũ, lôi thời và những tư tưởng cũ, và bằng cách đó cách mạng hóa toàn xã hội.

Trong cuộc đấu tranh giai cấp quyết liệt giữa quần chúng lao động với những kẻ bóc lột đã xuất hiện các tư tưởng và học thuyết chính trị của những người bị bóc lột. Những tư tưởng và học thuyết chính trị và pháp luật mới ấy, do biểu hiện lợi ích của quần chúng bị áp bức, đã động viên cổ vũ họ đấu tranh với chế độ bóc lột và các cơ quan chính trị và pháp luật của nó. Đó là những tư tưởng của quần chúng nhân dân trong các cuộc chiến tranh nông dân dưới sự lãnh đạo của Radin và Pugatrép ở Nga... Do những nhiệm vụ cấp bách phải phát triển nền kinh tế nước Nga đã xuất hiện và bước đầu phát triển, ví dụ, những quan điểm chính trị của các nhà dân chủ cách mạng Nga như Bêlinxki, Ghécxen,

Trécnusépxki, Đôbrôliubôp và những người khác.

Quần chúng nhân dân là người thực sự sáng tạo ra lịch sử. Vì thế cần phải đặc biệt chú ý đến ý nghĩa và vai trò của các tư tưởng chính trị của những người lao động, đó là những tư tưởng phản ánh cuộc đấu tranh của quần chúng nhân dân vì các quyền và tự do của mình.

Những yếu tố giống và khác nhau trong tư tưởng chính trị của các nhà tư tưởng riêng biệt, của toàn bộ khuynh hướng hay dân tộc hoàn toàn không thể giải thích được bằng sự vay mượn tràn trui hay sự chuyển dịch máy móc các tư tưởng từ một hoàn cảnh lịch sử này sang một hoàn cảnh lịch sử khác. Những yếu tố giống và khác nhau trong tư tưởng và các học thuyết chính trị trước tiên có thể giải thích bằng những hoàn cảnh lịch sử giống và khác nhau ở những nước mà các nhà tư tưởng hoạt động. Điều đó còn do sự giống và khác nhau trong nhiệm vụ đấu tranh giai cấp quy định. Đồng thời, lịch sử các học thuyết chính trị không phủ nhận việc một số nhà tư tưởng chính trị có ảnh hưởng nhất định đến một số nhà tư tưởng khác và cả ảnh hưởng của đặc tính dân tộc nào đó.

Cần phải theo dõi cuộc đấu tranh và sự thay thế các khuynh hướng tư tưởng chính trị chủ yếu trong lịch sử các học thuyết chính trị. Điều đó cho phép ta khám phá và hiểu sâu sắc bản chất giai cấp của các thiết chế nhà nước và pháp luật đã hình thành và phát triển phù hợp với các tư tưởng chính trị và pháp luật. Tất nhiên, ở đây, cần nghiên cứu các

tư tưởng và học thuyết chính trị trong mối quan hệ với các hình thức và biện pháp tiến hành đấu tranh giai cấp, với bối cảnh trong và ngoài nước, với các tư tưởng và học thuyết khác như triết học, đạo đức học v.v... và cả với những cơ quan chính trị và cơ quan khác tương ứng.

Môn lịch sử các học thuyết chính trị có tác dụng to lớn đối với công tác đào tạo về chính trị - tư tưởng cho cán bộ trong bộ máy đảng và Nhà nước. Nó phục vụ cuộc đấu tranh chống hệ tư tưởng chính trị phản động của đế quốc, động viên quần chúng lao động đấu tranh vì chính quyền thực sự của nhân dân, vì chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản. Lịch sử các học thuyết chính trị đã góp phần hình thành thế giới quan Mác-Lênin cho các luật gia, tìm ra phương pháp độc lập phân tích các hiện tượng chính trị - xã hội đa dạng hiện nay.

Không thể hiểu, trên cơ sở thực sự khoa học, bản chất và ý nghĩa thực tế vai trò của nhà nước và pháp luật nếu không nghiên cứu kỹ và toàn diện lịch sử các học thuyết chính trị.

Theo quan điểm duy vật biện chứng, lịch sử các học thuyết chính trị là quá trình nhận thức của con người diễn ra hợp qui luật trong lịch sử, đối với bản chất các chế độ nhà nước - pháp luật, quá trình đó được thực hiện trong cuộc đấu tranh và thông qua cuộc đấu tranh giữa các tư tưởng tiến bộ và phản động.

Chính vì thế nên nhiệm vụ hàng đầu đặt ra trong chương trình môn lịch sử các học thuyết chính trị

là trang bị cho sinh viên kiến thức về các sự việc và quy luật phát sinh và phát triển tư tưởng chính trị và trang bị cho họ kỹ năng để có thể khám phá ra bản chất của các sự việc và hiện tượng. Nhất là phải hiểu sâu sắc học thuyết chính trị Mác-Lênin - học thuyết đã mở đầu một giai đoạn mới về chất trong lịch sử các học thuyết chính trị.

Lịch sử các học thuyết chính trị là một phần trong chương trình lý luận chung về nhà nước và pháp luật. Nó cho phép nghiên cứu sự tạo thành các phạm trù cơ bản và hiểu được kết cấu lô-gich của lý luận nhà nước và pháp luật hiện đại thông qua việc tìm hiểu quá trình hình thành môn khoa học chính trị. Ph.Ăngghen đã nhận xét rằng lịch sử triết học là trường học tư duy lý luận. Cũng như vậy, môn lịch sử các học thuyết chính trị là trường học tuyệt vời để tư duy lý luận trong bộ môn khoa học nhà nước và pháp luật.

Nhiệm vụ quan trọng thứ hai của môn lịch sử các học thuyết chính trị là giáo dục cho sinh viên biết áp dụng một cách sáng tạo và có mục đích, thể hiện trong thực tế xây dựng nhà nước - pháp luật những kiến thức lý luận thu lượm được khi nghiên cứu lịch sử các học thuyết chính trị.

Nhiệm vụ quan trọng thứ ba của chương trình lịch sử các học thuyết chính trị là trang bị cho sinh viên những kiến thức cần thiết để có thể đấu tranh và tích cực tiến công hệ tư tưởng chính trị của giai cấp tư sản trong giai đoạn hiện nay. Điều đó lại càng đặc biệt cần thiết trong hoàn cảnh cuộc đấu